

آنچه هست و آنچه باید باشد؛

حجت الاسلام و المسلمین جعفر سماوات

بی‌تردید در دنیای امروز، همه مسایل نظری عناصر فرهنگ، تا همه عرصه‌های علوم تجربی و انواع تکنولوژی، تنها با مدد انجام پژوهش‌های علمی، رشد و توسعه می‌یابند. پژوهش‌های علمی، علی‌رغم همه ضرورت‌های حیاتی آن، در کشور ما، مسئله‌ای پراهمیت و مورد توجه نیست. تقلیل شدید و احیاناً حذف بودجه‌های پژوهشی مراکز علمی و تحقیقاتی، نشانه‌ای بر این مدعاست. از سوی دیگر، تقلیل و حذف بودجه‌های پژوهشی، اولین، ساده‌ترین و البته بی‌دردسرتین راه‌کار نهادهای خصوصی و دولتی، در تأمین بخشی از کسری بودجه شده است. این همه بی‌مهری و کم‌توجهی به پژوهش، با سیاست‌های کلان ملی و افق‌های ترسیم‌شده، به هیچ روی، تناسب و هم‌خوانی ندارد. دستیابی به اهداف تعیین‌شده در رشد علوم انسانی و پیشرفت علوم تجربی و تکنولوژی، و در نهایت، ارتقای جایگاه علمی جمهوری اسلامی ایران، صرفاً با اهتمام جدی و واقعی به رونق و انجام پژوهش‌های علمی عمیق، تحقق خواهد یافت.

جایگاه حوزه علمیه در دین، فرهنگ و اخلاق، جایگاهی بی‌بدیل و بسیار ممتاز است؛ از این روی، توجه به وضعیت علم و اهتمام جدی به امر پژوهش در حوزه علمیه، در واقع، توجه به وضعیت و جایگاه دین، فرهنگ و اخلاق جامعه است. وضعیت پژوهش در سطح مدارس علمیه، با مشکلات و موانع متعددی مواجه است که در ادامه، به اختصار به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

1. همواره پژوهش دقیق، بر پایه آموزش عمیق بنا شده و کاملاً با آن مرتبط است. در واقع، پژوهش، مرحله تثبیت و تولید و به نتیجه رسیدن مرحله آموزش است. متأسفانه در حوزه علمیه، تاکنون نظامی پژوهشی، به نحوی که به صورتی مشخص با نظام آموزش هماهنگ باشد، به طور رسمی، توسط سیاست‌گذاران و مراجع ذی‌صلاح، معرفی نشده است؛ هرچند امید است مرکز تدوین کتب درسی حوزوی، اهتمام و نظر ویژه‌ای به نظام پژوهشی مبذول دارد.

2. بی‌انگیزگی برخی مدارس علمیه نسبت به اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های پژوهشی و در اولویت قرار ندادن آن، بسیار ملال‌آور و موجب رکود و بی‌اثر شدن بسیاری از سیاست‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های معاونت پژوهش استان شده است؛ هرچند این معاونت هم‌چنان مجدانه و با روحیه‌ای جهادی در این امر می‌کوشد و در مسیر پیش‌رو، از هیچ اقدامی فروگذار نیست. علت‌یابی این بی‌انگیزگی، آسیب‌شناسی و تلاش برای بهبود و اصلاح آن، امری ضروری است که باید به طور جدی برای آن چاره اندیشید؛ چراکه نه‌تنها، توفیق سیاست‌ها و برنامه‌های پژوهشی، بلکه توفیق و رونق برنامه‌های آموزشی نیز در گرو سامان یافتن و اصلاح این مسئله است.

3. اجرای بسیاری از برنامه‌های پژوهشی، هزینه‌بر و در فرآیند زمانی طولانی، میسر است؛ از این رو، تخصیص بودجه مناسب به همراه صبر و شکیبایی سیاست‌گذاران، مدیران و دست‌اندرکاران، امری بسیار پراهمیت است. مع‌الأسف در چند سال اخیر، بودجه معاونت پژوهش، بسیار کاهش یافته است. تشکیل کانون‌ها و انجمن‌های علمی و تلاش جهت استمرار یافتن آن‌ها، برگزاری جلسات علمی مختلف، تهیه امکانات پژوهشی مناسب، برگزاری جشنواره‌های علمی در شأن حوزه و تشویق مادی شرکت‌کنندگان؛ اعم از برگزیدگان و شایستگان تقدیر، برگزاری اردوها و سفرهای پژوهشی، حمایت جدی از آثار و فعالیت‌های پژوهشی، تلاش جهت تشویق مادی قابل توجه طلاب اهل قلم، برگزاری دوره‌های تخصصی مهارت‌های پژوهشی، نشریات و تشکیل جلسات مشاوره پژوهشی، از جمله برنامه‌های هزینه‌بری هستند که به همین علت، اکنون در سطحی بسیار نازل، انجام می‌شوند.

4. نبود ساختار مشخص و منسجم علمی- پژوهشی و اداری موجب شده است که بسیاری از نخبگان علمی و پژوهشی و طلاب مستعدحوزه‌های علمیه، حتی پس از شناسایی آن‌ها در برنامه‌هایی؛ هم‌چون جشنواره علمی علامه حلی و جشنواره پژوهشی علامه شعرانی (ویژه اساتید) و نشریات علمی مدارس علمیه استان، به حال خود رها شوند و در سایه عدم این مراقبت و توجه، انگیزه و توان پژوهشی آن‌ها را ضعیف گردد. این مسئله در فرونشاندن انگیزه و شور علمی و پژوهشی طلاب و از میان بردن همت آنان در ساخت آینده‌ای علمی

برای خود، نقشی برجسته دارد. شناسایی و پس از آن، حمایت جدی طلاب مستعد، یکی از ارکان برپایی جشنواره‌های علمی؛ چون جشنواره علامه حلی و جشنواره علامه شعرانی و برنامه‌هایی از این دست، قلمداد می‌شود. با این حال، به نظر می‌رسد هرچه طلاب به شرکت در این برنامه‌ها، ترغیب و تشویق می‌شوند و در مقطعی کوتاه در کانون توجه قرار می‌گیرند، پس از آن به کلی فراموش می‌گردند و این، مایه بسی تأمل و تأسف است.

مع‌الوصف، با وجود همه موانع و مشکلات، همواره، تقویت بنیه علمی و ترغیب و تشویق طلاب جوان مدارس علمیه استان برای انجام پژوهش‌های علمی، اساسی‌ترین هدف معاونت پژوهش حوزه مبارکه استان تهران در همه این سال‌ها بوده و در آینده نیز خواهد بود.